

SKJOLDBJERG KIRKE -

VORBASSE SOGN

Den lille filialkirke i Skjoldbjerg er opført 1919-21 (indviet 23. januar 1921) efter tegning af Harald Lønborg-Jensen.

Tanken om en kirke i Vorbasse sogns nordlige del var fremme allerede 1905, da der i biskop Gabriel Kochs plan for udbygningen af Slavs herred blev regnet med en kirke i Skjoldbjerg.¹ Biskoppen foreslog, at kirkedistriktet også skulle omfatte Store Almstok i Randbøl sogn

(Vejle amt);² men denne idé blev dog ikke til noget, før man mange år senere, ved kommunalreformen 1970, indlemmede Almstok i Vorbasse sogn både verdsligt og kirkeligt.³ Efter at der var rejst små nye kirker i Vesterhede og Nollund, og en kirke i Urup var under opførelse, henvendte et kirkeudvalg i Skjoldbjerg sig 1918 til arkitekt H. Lønborg-Jensen, København, som i disse år var engageret ved udvidel-

Fig. 1. Forslag til kirken i Skjoldbjerg. Plan, snit og opstalter ved Harald Lønborg-Jensen, september 1918. 1:300. Tegningen opbevares hos formanden for menighedsrådet. – *Entwurf für die Kirche in Skjoldbjerg. Grundriss, Schnitt und Aufrisse, September 1918. Die Zeichnung liegt beim Vorsteher des Kirchengemeinderats.*

sen af Hejnsvig kirke. Hans tegning til kirken (fig. 1) er dateret september 1918, og den følgende måned søgte man ministeriet om et tilskud på 40.000 kr, der blev bevilget på finansloven 1919/20. Udvalgets formand, Søren Madsen, Over Molkenbjerg, skænkede grunden til kirke og kirkegård, en bakketop ved vejen mellem Vorbasse og Almstok. Grundstensnælgelsen fandt sted 3. juli 1919.

Kirkegården hegnes i øst og syd af en cementsat kampestenmur, fra 1936,² teglhængt og pudset på indersiden. Hovedindgangen er i murens østre side. Klippede hække i nord og vest vender ud mod læbeplantninger. Den velholdte kirkegård har hække af thuja, lidt bøg og liguster. Langs de brolagte gange er små stynede træer. I kirkegårdens vestre del er 1965 opført et *ligkapel* (arkitekt H. Chr. Møller, Grindsted).

Den lille *kirke* består af apsis, kor og skib, tårn i vest og våbenhus i syd. De pudsede og hvidtede mure er af rå kløvede kampesten, og tagene er dækket med vingetegl. Kun tårnets særegne kuppel er 1971 tækket med bly; den stod tidligere pudset.

Kirken, der kan sammenlignes med Lønborg-Jensens tidligere småkirker i Skovlund og Stenderup (s. 1593-98), er en interessant og vellykket parafrase over dansk middelalderarkitektur. Mens de første kirker er ret afdæmpede i deres frit fortolkede brug af romanske stilformer, præges Skjoldbjerg af meget bevidst lånte elementer fra både Tveje Merløse kirke (Holbæk amt) og klosterkirken i Veng (jfr. DK. Århus, s. 3189ff.), som arkitekten har kendt gennem de foreliggende opmålinger.⁴

Kirkens grundplan med apsis er inspireret af Tveje Merløse, hvis silhuet ligeledes genkendes i korets og navnlig skibets gavlf med den karakteristiske skorsten. Også ideen til sydsidens større »senmiddelaldelige« vinduer (i modsætning til nordsidens mindre »romanske«) er hentet i denne kirke, hvis berømte tvillingetårne til lige har dannet forbillede for tårnet i Skjoldbjerg.

Kendskabet til Veng kirke fremgår af apsidens søjleprydede vindue og gesimsen herover, en såkaldt rullefrise, der er muret efter Valdemar

Kochs opmåling. Fra Veng er endvidere hentet ideen til korbuen og korets udsmykning, idet søjlerne i Skjoldbjerg dog unægtelig er blevet meget korte og buen noget undersætsig. De direkte lån er ganske udtalte: både de snoede søjler, der indrammer apsis, nicherne i korets sidevægge og den rigt udformede korbue med to par trekvartsøjler med sammenvoksede tragkapitæler, som bærer svære rundstave.

Tårnet har lighed med Tveje Merløses »entasis«, den lette svulmen, der giver fornemmelsen af soliditet. Det teglmurede klokkestokværk, med hjørnekolonetter og tvillinge-glamhuller, er trukket lidt ind og dækkes af en muret kuppel endende i en knop. Kuplen, der efter arkitektens ønske stod med en groft pudset overflade, blev 1946 ramt af et lyn. Ved den efterfølgende genopmuring, fik den en lidt trykket form, der først er genoprettet ved en restaurering 1971, hvorunder den som nævnt blev tækket med bly.

Alt synes udført efter den foreliggende, skitseagtige tegning,⁵ dog blev nicherne i koret ikke helt så dybe. Murerarbejdet udførtes af murermester H. P. Rasmussen, Farre, tømrer- og snedkerarbejdet af Ole Kirk Christiansen, Billund. Arkitekt Axel Hansen, Ribe, førte tilsyn med byggeriet som konduktør for Lønborg-Jensen, der kun lejlighedsvis aflagde besøg for at instruere håndværkerne. Han lagde navnlig vægt på, at murværk og vægge fik et rustikt præg, så kirken blev en »hedekirke«.²

De kløvede kampesten, kun tyndt pudsede, er muret i nogenlunde vandrette skifter; i apsis er kun brugt små runde sten.⁶ I det indre har kor og skib gråmalet bjælkeloft. Røde sildebensmurede teglsten i gulvet er udskiftet 1971, efter at de gamle gentagne gange var strøget med skibslak.

Inventaret er for størstedelen fra opførelsestiden, tegnet af arkitekten i nyromanske og renaissanceprægede former og udført af snedkermester Ole Kirk Christiansen.⁷ Et kirkeskib er tilføjet 1979, stolene er nymalet 1972, og prædikestolen og altret restaureret henholdsvis 1984 og 1988.

Alterbordet, af træ med rødt plys på de tre forreste sider, er bagtil udfyldt med to *skabe*, hvor-

Fig. 2. Kirken set fra sydøst. Jens-Jørgen Frimand fot. 1989. – *Südostansicht der Kirche.*

imellem en højrygget *armstol* med betræk af rødt plys. Træværket er malet lyst rødt. *Alterprydelsen* har ligesom de lidt yngre prydelser i Skovlund og Grindsted (s. 1598 og 2240) et forbillede i de senromanske, gyldne altre; det er et retabel med skårne figurer af Kristus og apostlene indsat i en række arkader i sokkelpartiet og herover et stort krucifiks med sidefigurerne Maria og Johannes. Arkadernes bund står mørkerød, alt det øvrige er forgyldt.

Altersølvet, fra 1919-20, består af en *kalk*, 19,3 cm høj, på sekstunget fod, der drives kegleformet op i det sekskantede skaft. Knoppen er flad-oval med graverede blomster og rudebosses, hvorpå graverede versaler dannende ordet »JHESUS«. Under en af tungerne er Københavns bymærke 1919 og gardeinmærke for Christian F. Heise. Desuden *disk*, 17,1 cm i tv., med sekstunget fordybning og graveret græsk kors på fanen; under bunden Københavns

bymærke 1920 og gardeinmærke som på kalken. *Oblatæske*, *alterkande* og *skål* fra Den kongelige Porcelænsfabrik, sorte med guldkors og -kanter.

Alterstager af forgyldt træ, 24,8 cm høje, med kegleformet fod- og lyseskål og kraftig jerntorn. To syvarmede *stager* er begge 36 cm høje, men af ret forskellig drøjde. Den spinkleste har graverede versaler på siden af trappefodens to øverste trin: »1917 – tak – 1946. Fra medlemmerne af Skjoldberg brugsforening«.

Altersranken er femsidet, anbragt helt ind til alterbordet og forsynet med låge i siden og fortil; den sidste, et gennembrudt arbejde med Jesumonogram og drueklaser, er malet i gyldent, brunt, sølv og sort, mens håndlisten og soklen er sorte og de drejede balustre røde.

Døbefonten, af grå granit, 87 cm høj og 61 cm i tv., består af fod udformet som omvendt terningkapitel og næsten kuglerund kumme; den

Fig. 3. Indre set mod øst. NE fot. 1990. – *Kircheninneres gegen Osten.*

er anbragt i koret ved triumfbuens nordre vange. *Dåbsfadet* er af messing, 54 cm i tv., med drevne ornament: i bunden Jesumonogram, på fanen fire englehoveder mellem fraktur: »lader de små børn komme til mig«. *Dåbskande*, af kobber, 40 cm høj, med smal hals og en krans af graverede triskeler ved overgangen til den runde krop.

Prædikestol i renæssancestil, med glat postament og frise og fire arkadefelter adskilt af kompositte halvsøjler; opgangen har drejede balustre og mægler med kuglespir. Stafferingen domineres af rødbrunt og gyldent; i felterne er stående evangelister navngivet ved versaler på arkaderammen, mens postament og frise har gyldne versaler på sort bund: »Anno domini

1921 23. januar (kirkens indvielsesdag)« og »Salige ere de som høre Gvds ord og bevare det«. På muret, hvidkalket pille i skibets sydøstre hjørne.

Stolestaderne har gavle med vinkelbøjet profil lidt under kanten; de er holdt i rødbrunt, gråt og sort. En *degnestol* i renæssancestil med tvillingarkade på forpanelet og gavle svarende til stolestadernes, omend her suppleret med småspir og englehoved, det hele malet i gråt og sort, står i skibets nordøsthjørne.

To nyere *pengebøsser* af messing fra Dansk Paramenthandel hænger umiddelbart inden for indgangsdøren. En **klingpung* med pose syet af brunt læder og forsynet med kvast, er på Vorbasse Museum (inv. nr. 1X672).

Pulpituret har felter med gitterværk; det er holdt i rødbrunt med detaljer i gråt og sort.

Orgel, 1981, med syv stemmer, ét manual og pedal, bygget af Th. Frobenius & Sønner, Kgs. Lyngby. Disposition: Manual: Principal 8', Gedakt 8', Oktav 4', Rørføjte 4', Gemshorn 2', Mixtur III; svelle. Pedal: Subbas 16'. Facade fra 1925 genanvendt; de oprindelige stumme piber af zink er erstattet af nye piber af tinlegering.⁸ På vestpulpituret. Et *harmonium*, formentlig fra kirkens opførelsestid, er henstillet på loftet, †*Orgel*, 1925, med fire stemmer, bygget af Th. Frobenius & Co., København. Disposition: Bordun 16', Principal 8', Salicional 8', Fløjte 4'; oktavkoppel, tutti. Pneumatisk aktion, taschevindlade. Facade med attrapppiber af zink. På vestpulpituret. Facadens træværk er genanvendt i nyt orgel 1981.

Tre *salmenummertavler*, svarende til tavlerne i Grindsted, malet i sort og gråt. En *præsterækketavle*, gråblå med rød ramme og hvidmalede versaler, er anskaffet 1933.⁹

Tre *lysekroner* af egetræ, seksidede med udskårne topstykker og indskrifter i reliefversaler på kanten: »Jesus sagde: Jeg er verdens lys. Joh. 8,12« (øverste krone), »Vandrer som lysets børn. Efeser 5 vers 8« (mellemste krone) og »Anno 1921 M & CC soli deo gloria« (nederste krone).¹⁰ Indskrifterne står på blå grund, det øvrige er forgyldt. Ophængt i gråmalede jernstænger i skibet.

Kirkeskib, brig med navnet »Carolina, Vejle« i hvide versaler på malet, sort ovalskilt på agterspejlet. Skænket 1979. Skroget er sort med kobberfarvet bund, master og bovspryd er blankskrabede og hvide. Ophængt i grå jernstang mellem de to øverste lysekroner.

Klokken er »støbt af B. Løw & søn, København« ifølge indskrift i reliefversaler flankeret af reliefliester om halsen. Tvm. 72 cm. På legemet reliefversaler: »Han kalder ad dig. Marc. 10.49«

og »Ophængt 1920«, på slagringen tre reliefliester. Ophængt i jernstøbt, rødmalet slyngebom i tårnet.

Gravminde. Blandt kirkegårdens ældste begravelser er et wienerbarn, Wilhelmine Dexinger, født i Wien 8. jan. 1915, død i Skjoldbjerg 6. febr. 1922. Den lille hvide marmorplade bærer et gravvers på tysk, begyndende: »Ich lege hier im Rosengarten...«.

Af arkivalier er benyttet: *Ved embedet*. Vorbasse kirkes Liber daticus 1916-72. Synsprotokol for Skjoldbjerg kirke 1919f. – Beskrivelse af bygning ved Niels Jørgen Poulsen, af inventar ved Ulla Kjær og Ole Olesen (orgler). Redaktionen afsluttet juni 1991. -

¹ Peter Riemann: Nye kirker i Ribe stift, i Ribe Stifts årbog, 1952, s. 68-70. -

² Svend Nørlund: Skjoldbjerg Kirke, i Egnsbogen, Grindsted/Billund 1988, s.46-50. -

³ Samtidig med opførelsen af Skjoldbjerg kirke rejstes et missionshus i Almstok. -

⁴ Merløse kirke var publiceret i *ÆldNordArch.* 2. Saml. 4. Række, 1888; Veng kirke i Danske Mindesmærker I, 5. hft. 1864, og i Jacob Helms: Danske Tufstenskirker, I-II, 1894. Netop 1918 udgav Francis Beckett sin studie over Veng Klosterkirke i *ÅrbOldk-Hist.* -

⁵ Tegningen opbevares hos menighedsrådsformand Poul Madsen, Skjoldbjerg. De øvrige tegninger, heriblandt mange snedkertejninger, blev ødelagt under en brand hos tømrer- og snedkermester Ole Kirk Christiansen i Billund 1924. -

⁶ Kampestenene er hentet fra de omgivende marker. -

⁷ 35 beboere skænkede 40 favne kampesten til en værdi af 9000 kr. -

⁸ Billedskærerarbejdet er dog udført hos en unavngiven billedskærer i Ribe, jfr. Svend Nørlund (note 2). -

⁹ De nye piber, der er noget kortere end de oprindelige, hører til Subbas 16'; de fire mindste piber er stumme. -

¹⁰ Jfr. regning fra maler Valdemar Ravnø, i kasse med korrespondance vedr. Skjoldbjerg kirke, på Vorbasse Museum. -

¹¹ Initialerne M og CC gælder det ægtepar, der skænkede kronerne. -